

ERMENEK MADEN KAZASI'NIN YAZILI BASINDA YANSIMALARI

Yasemin BİLİŞLİ*

Özet

Çalışmanın amacı; 28 Ekim 2014 tarihinde Ermenek'te meydana gelen maden kazasının, haberdeki ideolojik boyutunu ortaya çıkarmak amacıyla, medyada nasıl sunulduğunu göstermektir. Çalışmanın yapılabilmesi için; Cumhuriyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinin, 29-31 Ekim tarihleri arasında yer alan ilk sayfa haberleri internetten taranarak örneklem içerisinde incelenmiştir. Bu gazetelerin örneklem içerisine alınmasında, gazetelerin siyasal iktidar ve muhalefete karşı tavırları göz önünde bulundurulmuştur. Çalışmada, eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntemle metin içinde egemen söylemlerin nasıl kurulduğu gösterilmeye çalışılmış ve Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modelinden yararlanılmıştır. Farklı siyasal çizgileri temsil eden, farklı ideolojik atmosferlere sahip gazetelerin haberleri üzerinde yapılan çözümleme sonucunda, gazetelerin sahiplik yapılarına göre; haberlerin tümünde okuyucuya belirli bir çerçeve sundukları, okuyucuları tarafından nasıl algılanmak istiyorlarsa o yönlü bir dil kullandıkları ve gazetelerin aynı haberi kendi ideolojik bakış açılarından geçirerek yeniden ürettikleri gerçeği tespit edilmiştir. Dolayısıyla tarafsız bir medyadan bahsedilemeyeceği ve kitle iletişim araçlarının zihinleri yönlendirmedeki rolünün önemi ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Haber Söylemi, Eleştirel Söylem Çözümlemesi, Ermenek Maden Kazası.

REFLECTION OF “COAL MINE ACCIDENT IN ERMENEK” ON PRINTED MEDIA

Abstract

The purpose of this study is to show how the coal mine accident occurred in Ermenek on 28 October 2014 was presented in the media in order to reveal the ideological dimension in the news. To carry out the study, the front pages of the newspapers Cumhuriyet, Zaman and Yeni Şafak were scanned from the internet and included in the samples. The attitudes of these newspapers against the political power and opposition in have been taken into consideration in the inclusion of these papers in this study. The method of critical discourse analysis has been used in this study and Van Dijk's critical discourse analysis model has been utilised. As a result of the analyses on the news, it has been found out that the newspaper representing different political lines with different ideological atmospheres reproduce the news from their own perspectives, present the stories in the way they want their readers to perceive them in accordance with the ownership of the newspapers. Therefore, it has been concluded that it is impossible to talk about an unbiased media and the public communication tools have an important role in manipulating the minds.

Key Words: News Discourse, Critical Discourse Analysis, Coal Mine Accident in Ermenek.

1.GİRİŞ

İdeolojiler, bir grubun kimliği, toplumdaki yeri, ilgileri ve amaçları, diğer gruplarla olan ilişkileri, yeniden üretimleri ve doğal ortamları gibi karakteristik özellikleriyle ilişkili olan, toplumsal olarak paylaşılan inançlardır (Van Dijk, 2003: 21).

Medya bugün, dünyada olup bitenleri kendi ideolojisi etrafında biçimlendirerek, istediği şekilde tüketime sunmaktadır. Bu çerçevede medyanın tarafsız olmasını beklemek pek de mümkün değildir. Haberler genellikle gazete sahiplerinin, editörlerin, muhabirlerin ve foto muhabirlerinin ideolojilerini yansıtmaktadır. Yani ideolojik arka planın biçimlenmesinde;

* Öğr. Gör, Akdeniz Üniversitesi, S.B.M.Y.O., ANTALYA.
e-posta: yasemin@akdeniz.edu.tr

sahiplik ilkesi belirleyici bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Chomsky ve Herman'a göre kitle iletişim araçları çok zengin kişilerin ya da şirketlerin mülkiyetinde bulunan kar amaçlı işletmelerdir. Bu işletmelerin başlıca gelir kaynağı, yine kar amacı taşıyan ve reklamlarının sunulmasını isteyen reklam verenlerdir. Medya, hükümete ve büyük şirketlere haber kaynağı olarak da bağımlıdır. Hükümet ve medya dışı büyük şirketler dolaylı ve dolaysız olarak medya üzerinde kolaylıkla baskı uygulayabilecek konuma (ve servete) sahiptirler (Chomsky vd., 2004: 159).

Medya tarafından tasarlanan gerçeklikte, bazı "gerçek" unsurlar dışarıda bırakılırken, bazı "yan" öğeler şiddetle vurgulanmakta ve hatta gerekirse, dışarıdan "olmayan" öğeler bile habere dâhil edilebilmektedir. Haber esasta gerçekliği inşa eder, ancak "gerçeği" iletmediği iddiasındadır; ideolojik rolünü gizler. Oysaki haberin oluşturulma sürecinde farklı yapılanmalar ve ideolojik bakış açıları nedeniyle aynı olay, çok farklı biçimlerde kurgulanabilmektedir. Bu yüzden haber metinlerinde bulunan birçok öğe, bağlamdan –haberinin üretim sürecindeki arka planından- bağımsız yorumlanamaz. Medya analizlerinde olguları bağlamdan kopararak anlamak mümkün değildir (Arık, 2009: 247). Dolayısıyla medya, haberleri kendi ideolojik görüşünün etkisinde kalarak inşa etmektedir.

Kısaca söylemek gerekirse, medyada neyin haber olacağı, nasıl yorumlanacağı ve anlatılacağı tamamen değer yargıları tarafından belirlenmektedir. Haberler; kişisel önyargılar, çıkarlar ve siyasal tercihlerce yapılır. Bu da, gerçeklerin doğru bir biçimde aktarılmasına ve çarpıtılmasına neden olmaktadır (Çaplı, 2002: 81). Bu süreçlerin incelenmesinde ise sosyal bilimlerde kullanılan klasik çözümleme yöntemlerinin artık yetersiz kaldığını ve haberlerde yer alan gizli oluşumları gözler önüne serebilmek için eleştirel çözümleme yaklaşımlarının dikkate alınması gerektiğini söyleyebiliriz.

Medya metinlerinin incelendiği, eleştirel haber araştırmalarının yapıldığı alanlardan biri olan Eleştirel Söylem Çözümlemesi, dilsel yapıları dilbilim yöntemlerinden faydalanarak sistemli bir şekilde açıklamayı amaçlamaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2012: 166). "Bakmak ve görmek arasındaki farkın bilimsel

yöntemleştirilmesi" olarak da düşünülebilecek Eleştirel Söylem Çözümlemesi, haberde yer alan ideolojik unsurların seçilen dil formları içerisine yerleştirildiği ve kolayca görünemeyeceği noktasından hareket etmektedir ve haber söylemine yerleşmiş ideolojik unsurların ancak eleştirel söylem çözümlemesi ile ortaya konabileceğini vurgulamaktadır (Büyükkantarcıoğlu, 2012: 167).

Bu nedenle, medya dilinin eleştirel bir biçimde çözülmesi gerekmektedir. Haber söylemindeki ideolojik pratiklerin ortaya konulmasıyla toplumsal eşitsizliklerin nasıl yeniden üretildiği de ortaya konulabilmektedir (Özer, 2008: 400).

Eleştirel yaklaşım içerisinde yer alan ekonomi politik yaklaşım ve kültürel çalışmalar, medya ve siyaset arasındaki ilişkiyi tartışmalı sahiplik yapısı ve egemen dünya değerlerinin yeniden üretimi bağlamında ele alarak eleştirmişlerdir. Özellikle haber değerleri ve haber üretim süreçlerini ele alan bu yaklaşımlar, toplumsal güç-iktidar ilişkilerinin ve sınıf tahakkümünün medya içeriğinde yeniden üretimi üzerine yoğunlaşmışlardır. Ana akım çalışmalar tarafından haberin gerçeklik olarak kabul edilmesi sorunsallaştırılmış ve ilk olarak Walter Lippmann; haber olgusunun sorunlu bir üretim sürecinden geçerek oluşturulduğunu, basından beklenen, bilgilendirme ve açıklama işlevinde de yetersiz kaldığı, verileri taraflı ve yanlı bir biçimde, açıklayıcılık ve anlaşılabilirlik amacı gütmeyen sunduğunu ifade etmiştir. Lippmann'a (1945: 213-216) göre basın, yaşanan gerçeği farklı bir şekilde kurgulayıp aktarmaktadır. Bu nedenle Lippmann haber ile gerçeğin birbirinden ayrılması gerektiğini öne sürmüştür.

Dolayısıyla, Liberal- çoğulcu teorisyenler kitle iletişim araçlarının sadece yaşanan durumu yansıttığını iddia ederken, ekonomi-politikçi teorisyenler de medyanın gerçeği değil, kendi ekonomi politikleri doğrultusunda yeniden ürettiği gerçeği aktardığını savunurlar (Arık, 2009: 241).

Bu doğrultuda, haber metinlerindeki örtük ideolojileri açığa çıkararak, iktidar-güç ve ekonomi-politik uygulamalarda medyanın manipülasyonu konusundaki gücüne dikkat çeken, yöntemlerin uygulandığı çalışmaların

yapılması gerekliliğidir. Bu yöntemlerden Hollandalı dilbilimci Van Dijk'ın haber analizlerinde kullandığı ve Van Dijk yöntemi olarak adlandırılan dilin gramerine duyarlı olarak haberi makro ve mikro yapılarında inceleyen yaklaşıma (Van Dijk, 2005: 319) göre söylem yoluyla toplumsal denetim uygulanmasının önemli bir koşulu, söylemin denetimi ve bizzat üretimidir. Bu nedenle Van Dijk oluşturduğu söylem çözümlemesi yönteminde, söylemin üretilme pratikleri üzerine daha fazla yoğunlaşmaktadır. Bugün yayınlanan gazetelerin neredeyse hepsinin ilk sayfalarında görsel öğelerin öne çıktığını ve yazılı dilin kaybolduğunu söyleyen Van Dijk, mikro yapılarda haberi destekleyen unsurların önemine işaret etmektedir (Van Dijk, 1997: 268). Ayrıca haber söylemini ele alırken kullandığı makro ve mikro yapılarının sınırlarını çok geniş tutan Van Dijk, uluslararası haberlerin yapısı üzerine yaptığı bilinen çalışmasında tüm dünya ülkelerinin haber ajanslarına bağımlılığını ortaya koymuştur.

Özellikle medya okuryazarlığı konusunda gelişmemiş toplumlarda, medya aracılığıyla kurulmaya çalışılan bu hegemonyacı düzen, kitle iletişim araçlarının iktidar-güç ilişkilerindeki rolünün önemine dikkat çekmektedir. Nitekim her çağın içinde barındırdığı teknolojik imkân doğrultusunda ana akım görüşlerin kabul görmesi, hedef kitlelerin doğal olarak ikna edilmesi konusunda başat rolü oynayan kitle iletişim araçlarıdır.

Bu çalışmada yapılan eleştirel haber çözümlemesine Türkiye'deki yazılı basından 3 gazete dahil edilmiştir. Çözümleme için 29-30-31 Ekim 2014 tarihli Cumhuriyet, Zaman ve Yeni Şafak gazetelerinde konuyla ilgili yayımlanan haberler ele alınmıştır.

2. TEUN A. VAN DIJK'IN ELEŞTİREL SÖYLEM ÇÖZÜMLEMESİ MODELİ

Van Dijk'a göre eleştirel söylem çözümlemesi, söylemden kaynaklanan eşitsizlik, haksızlık, güç ve iktidarın kötüye kullanılmasının söylemsel boyutlarıyla ilgilenmelidir. İdeolojik söylem çözümlemesinde, metnin bir parçasıyla ima edilen anlamları ortaya çıkartmak, eleştirel incelemenin güçlü bir aracı olarak kullanılabilir (Özer, 2001a: 54). Van Dijk, söylemin yapıları, stratejileri ve süreçleriyle birlikte ideolojinin

yeniden üretiminde oynadığı role ilişkin net bir çözümlemeye gereksinim olduğunu vurgularken, ortaya çıkarttığı modellerle bu boşluğu doldurmaktadır.

Van Dijk'a göre haberlerde seçmecî kaynak kullanımı, tek düze haber temposu ve haber başlığının seçimi yoluyla toplumsal iktidarın içinde kurulduğu ve yeniden üretildiği metinlerdir (Keskin, 2004: 392). Teun A. Van Dijk, haber anlatısını sentaktik ve semantik olmak üzere iki dilsel çözümleme türünde ele almaktadır. Sentaktik çözümlemede, analiz birimi olarak haber metninde kullanılan cümlelerin gramatik yapılarına odaklanırken, semantik çözümlemede ise sözcüklerin, cümlelerin, kısaca bütün söylemin anlamı üzerinde durulması öngörülmektedir. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli makro yapının ve mikro yapının ayrı ayrı çözümlendiği iki ana bölümden oluşmaktadır. Makro yapı incelemesi haber anlatısında işlenen temayı yansıtan, haber üretiminde kullanılan şemanın incelenmesidir. Haber üretimi profesyonel rutinler altında sürekli olarak yapılmakta ve bu üretim bir şema tarafından organize edilmektedir (Van Dijk, 1988: 15). Başlıklar, haber girişleri, ana olay, haber kaynakları, ardalın ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları ve değerlendirmeleri, fotoğraflar vb. unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır (Özer, 2001a: 83).

Van Dijk'ın modelinde çözümlemenin yapıldığı bir diğer bölüm de mikro yapıdır. Mikro yapı çözümlemesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, sözcük seçimleri ve retorik çözümlenmeleri yapılmaktadır. Sentaktik çözümlemede, cümlelerin basit/karmaşık, aktif/pasif yapılarına bakılarak bir analiz yapılmaktadır. Haber metninde kullanılan sözcükler de ideolojik yapılanmanın anlaşılması açısından mikro yapı içinde analizi edilmektedir. Sözcük seçimlerine bakılarak sosyal aktörler hakkındaki temel inanç ve ideolojiler ortaya konmaktadır. Bölgesel uyum olarak adlandırılan çözümlemede ise haber metninde ardı ardına gelen cümleler arasında oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkiler ortaya çıkarılmaya çalışılmaktadır.

3.VERİLER

3.1.Yeni Şafak Gazetesi

19 Eylül 1994 yılında Hekimler Birliği Vakfı Başkanı Dr. Yakup Yönten ve Tufan Mengi'nin öncülüğünde kurulmuştur. Vakıf, gazeteyi 1,5 ay çıkardıktan sonra ekonomik zorluklar nedeniyle yayınına ara vermiştir. Daha sonra gazete dönemin Ensar Vakfı Başkanı Ahmet Şişman tarafından satın alınmış ve 23 Ocak 1995 tarihinde farklı bir kimlikle yayına başlanmıştır. Gazetenin şimdiki sahibi Albayrak Grubu adına Ahmet Albayrak'tır. İcra Kurulu Başkanı olarak da aynı aileden kardeşi Mustafa Albayrak bulunmaktadır. Gazetenin yayın yönetmenliğini İbrahim Karagül yapmaktadır. Albayrak Grubu, inşaat, müteahhitlik, medya, traktör ve motor üretimi, liman işletmeciliği, kâğıt fabrikası, tekstil, temizlik ve sosyal hizmetler alanında faaliyet göstermektedir. Albayrak Medya Grubu, Yeni Şafak gazetesi, Yeni Şafak Online ve TVNET televizyonunun sahibidir.

3.2.Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesinin isim babası Atatürk'tür. O sıralarda Kurtuluş Savaşı'nı destekleyen ilk gazete olan Yeni Gün'ü yayımlamaya devam eden Yunus Nadi (Abaloğlu), 7 Mayıs 1924 tarihinde Cumhuriyet'i iki ortağı Nebizâde Hamdi ve Zekeriya Sertel ile birlikte kurmuştur. Cumhuriyet gazetesinin şu anki imtiyaz sahibi, Cumhuriyet Vakfı adına Orhan Erinç'tir. 2003 yılında gazetenin genel yayın yönetmeni İbrahim Yıldız'ın belirttiğine göre, Cumhuriyet Vakfına bağlı dört şirket vardır. Yeni Gün A.Ş., Çağ Pazarlama A.Ş., Yeni Gün Holding A.Ş., Yapım – C A.Ş.'dir.

3.3.Zaman Gazetesi

Zaman Gazetesi, 3 Kasım 1986 tarihinde Fehmi Kuru'nun yönetiminde yayın hayatına başlamış; bugün ise Ekrem Dumanlı genel yayın yönetmenliğinde yayın hayatına devam etmektedir. Gazetenin imtiyaz sahibi Feza Gazetecilik'tir. Feza Gazeteciliğin Yönetim kurulu başkanlığını Ali Akbulut yapmaktadır. Samanyolu Yayın Grubu ile ortak kuruluşlardır. Feza Gazetecilik'in bünyesinde ; Ortadoğu Tekstil, Global Denim Tekstil, Bj. Tekstil, Denim Dizayn Yıkama, Odtex UK, Akbulut tekstil şirketlerinden oluşan ve enerji, inşaat, tarım

ve hayvancılık alanlarında yatırımlar yapan bir grup olarak göze çarpar. Bunun yanında ulusal ve uluslararası yayın yapan haber gazeteleri,der gi,radyo,televizyon ve ajansı bulunmaktadır.

4.YÖNTEM

Araştırma için sahiplik yapılarıyla bağlantılı olarak farklı görüşleri yansıtmaları bakımından Zaman, Cumhuriyet, ve Yeni Şafak gazeteleri örneklem olarak alınmıştır. Yeni Şafak, Zaman ve Cumhuriyet gazetelerinin örneklem içerisine alınmasında gazetelerin siyasal iktidar ve muhalefete karşı tavırları göz önünde bulundurulmuştur. Yeni Şafak gazetesi siyasal iktidarın yürüttüğü politikalara karşı olumlu, Cumhuriyet ve Zaman gazeteleri ise olumsuz yaklaşan bir yayın politikası izlediği için örnekleme dâhil edilmiştir. Haberin yayımlandığı ilk gün ve takip eden iki günde (29.10.2014, 30.10.2014 ile 31.10.2014 tarihlerinde) yer alan ilk sayfa haberleri internetten taranan gazetelerin haberleri verme şekilleri incelenerek, hedef kitlelerine ulaşmada kullanılan dil ve verdikleri haberler ile okuyucuları tarafından nasıl algılanmak istedikleri, ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Çalışmada, haberdeki ideolojik boyutu ortaya çıkarmak amacıyla eleştirel söylem çözümlemesi yöntemi kullanılmış; bu yöntemle metin içinde egemen söylemlerin nasıl kurulduğu gösterilmeye çalışılmış ve Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modelinden yararlanılmıştır. Van Dijk'ın eleştirel söylem çözümlemesi modeli; haberin yapısını ve ideolojik sunumunu ortaya koyması, diğer yaklaşımlardan daha kapsamlı ve sistematik bir yaklaşım sunması açısından tercih edilmiştir. Eleştirel söylem analizi, retorik kökenli, dil ve dilsel felsefedeki gelişmelerden etkilenen, hermeneitik metodolojinin sınırlarında çalışan sosyolingüistik bir analizdir (Sözen, 1999;102).

5.HABER METİNLERİNİN ANALİZİ

Yapılan gazete taramasında; Zaman, Cumhuriyet ve Yeni Şafak gazetelerinin analizimiz için örneklem olarak aldığımız sürelerde konuyla ilgili haber yayımlandığı saptanmıştır. Bu gazetelerin tamamı olaya ana sayfada da yer vermişlerdir.

5.1.Makro Yapı: Tematik ve Şematik Çözümleme

Makro yapılar, haber başlıkları, alt başlıklar, haber spotları, haber girişleri, haberde hangi temaların birbirlerini izlediğinin ortaya çıkarılmasını amaçlayan tematik yapı ve bu temaların şematik yapılarından oluşur (Arık, 2009: 248).

Başlıklar, haber girişleri, spotlar ya da haber metninin ilk paragrafı, ana olay, haber kaynakları, ardalın ve bağlam bilgisi, olayın taraflarının yorumları/değerlendirmeleri, fotoğraflar vb. unsurlar makro yapı içerisinde ele alınmaktadır (Özer, 2001a: 83).

5.1.1.Tematik Yapı İncelemesi

Haberin ana fikrini veren tematik yapı enformasyon eksiltimi, kurgulama ve genelleştirme şeklinde sıralayabileceğimiz üç aşamalı bir şekilde oluşturulmakta, böylece uzun bir metin kısaltılarak okuyucuya özetleme yapılmaktadır. Tematik yapıda; başlıklar, haber girişleri, spotlar, spot olmadığı durumlarda haber metninin ilk paragrafı, haberin tek paragraftan oluştuğu durumlarda haberin ilk cümlesi incelenmektedir. Çalışmamızda ele alınan konuyla ilgili olarak incelemede söz konusu haberlerin manşetlerini/başlıklarını analiz edeceğiz.

5.1.1.1. Manşetler / Başlıklar

Haber manşetleri ve başlıkları incelendiğinde; yer, dönem, zaman gibi enformasyonlara yer verilmeyerek bir bilgi eksiltimine gidildiği belirlenmiştir. Ayrıca bazı kavramlarla genelleştirme ve kurgulama yapılarak, okuyucu kitlenin, haberi belli bir görüş çerçevesinde okumaya yönlendirildiği tespit edilmiştir. Başlıklar ve spotlar aynı zamanda haberi özetler ve okuyucunun dikkatini haber üzerine toplar; ancak bu aşamadan sonra okuyucu istekli ise ve vakti varsa, haberin tamamını okumaktadır. Bu sebeple tematik çözümleme yapabilmek için de başlıklar ve alt başlıklar önemlidir.

İncelenen tarihlerde, incelenen gazetelerin manşetleri aşağıdaki gibidir;

- 1- Vicdansızlık (Yeni Şafak, 29 Ekim 2014)
- 2- Kara Haber (Yeni Şafak, 30 Ekim 2014)
- 3- Maden Çetesi (Yeni Şafak, 31 Ekim 2014)
- 4- Bu da mı fitrat? (Cumhuriyet, 29 Ekim 2014)

- 5- Kar Hırsı Boğdu (Cumhuriyet, 30 Ekim 2014)
- 6- Erdoğan Afeti (Cumhuriyet, 31 Ekim 2014)
- 7- Yine Maden Yine İhmal (Zaman, 29 Ekim 2014)
- 8- Geliyorum Diyen Facia (Zaman, 30 Ekim 2014)
- 9- Torbadan Garibanın Payına Ölüm Düştü (Zaman, 31 Ekim 2014)

28 Ekim 2014 tarihinde gerçekleşen maden kazası olayını anlatan haber metinlerinde kullanılan haber manşetleri haberin ana temasını yansıtır niteliktedir. Haber manşetlerinde olayın tarafları ile ilgili hiçbir bilgiye yer verilmemiştir. Örneğin; 5.sıradaki manşette, Cumhuriyet gazetesinin haberinde “Kar Hırsı Boğdu” başlığı ile bir kurgulamaya gidilmiş, kimin kar hırsından söz edildiği bilgisine ise yer verilmemiştir. Genel olarak tüm manşetlerde olayın nerede, ne zaman ve kimler arasında yaşandığına ilişkin bilgilerin tam olarak verilmediği görülmüştür. Başlıklarda da aynı durum görülmektedir.

- 1- Seferber Olun (29 Ekim 2014, Yeni Şafak)
- 2- 18 İşçi Mahsur Kaldı (29 Ekim 2014, Zaman)
- 3- Soma'dan 5 ay sonra (29 Ekim 2014, Cumhuriyet) örnek olarak verilebilir.

5.1.1.2. Haber Girişleri/ Spotlar

Haber şeması içinde başlıklardan sonra gelen spotlar, haber girişleri, haber metnini özetleyen ve ana olayı aktaran bölümler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma kapsamında incelenen gazetelerden Yeni Şafak gazetesi ve Cumhuriyet gazetesinin haber metninde spotlar kullanıldığından, söz konusu gazetelerin spotları değerlendirilmiştir. Zaman Gazetesi'nde ise spot kullanılmamıştır.

Yeni Şafak;

- 1- “*Has Şekerler Madencilik'in patronu Saffet Uyar, maliyeti düşürmek için her yolu denedi. 3 Ay maaş ödemedi. Yemeği kesti, madencinin kömür hakkını gasp etti, elektriği kaçak kullandı. Faciadan sonra da kayboldu.*”(31 Ekim 2014)
- 2- “*Facianın yaşandığı Ermenek'te faaliyet gösteren 5 maden şirketi çete gibi hareket etti. Yemek ve servisi kaldıran, üç aydır maaş ödemeyen madenden ayrılan işçi*

bölgedeki hiçbir ocakta işe alınmadı.” (30 Ekim 2014)

Cumhuriyet Gazetesi;

- 1- *“Eski maden su doldu, galerileri daha önce iki kez su bastı, pompa sistemi kurulmadı, müfettişler ‘göz atıp gitti’. Çocuklarının nafakası için madene inen 18 işçi yerin 350 metre altını basan suyun altında kaldı”* (29 Ekim 2014)
- 2- *“18 Madenci hala su altında. Ermenek’e koşan yetkililer kuru açıklamalarla yetiniyor”* (30 Ekim 2014)
- 3- *“AKP Somadan sonra verdiği sözleri tutmadı. Maden patronu ‘doğal afet’ dedi”*(31 Ekim 2014)

Yapılan incelemede Yeni Şafak Gazetesi’nin spot verdiği haberlerde maden işletmesinin sahiplerinden bahsedilirken; onların kötü yaptığı şeyler vurgulanmakta, olayın nerede, ne zaman ve kimler arasında yaşandığına ilişkin bilgiler tam olarak verilmemektedir. Cumhuriyet Gazetesi’nin 1 nolu spot haberinde dikkat çeken unsur tırnak içinde verilmiş olan ‘*göz atıp gitti*’ ifadesinin örtük bir yorum içermesidir. Burada müfettişler tarafından yeterince denetim yapılmadığına dikkat çekilerek, okuyucuda bir şüphe yaratılmaya çalışılmıştır. Böylece iddianın doğruluğu konusunda herhangi bir kaynağa dayandırılmayan haber ana metninin muhabirin subjektif değerlendirmelerinden ibaret olduğu görülmektedir. 2 nolu spottaki söylemde; ‘*yetkililer kuru açıklamalar yapıyorlar*’ vurgusu ile yetkililerin yaptıkları açıklamaları yetersiz bulduklarını söyleyebiliriz. 3 nolu spotta ‘*AKP sözünü tutmadı*’ ve devam eden cümlede ‘*doğal afet*’ vurgusu okunduğunda, hükümet aleyhine bir anlam oluşmaktadır.

5.1.1.3. Fotoğraflar

Makro yapı içinde yer alan fotoğraflar haber anlatısındaki temayı oluşturan tematik yapının bir unsuru olarak ele alınmaktadır. İncelenen haberlerde kullanılan fotoğraflara bakıldığında haber anlatısında oluşturulmaya çalışılan temayı destekler niteliktedir. Haber ile ilgili görsel malzemelerin gazetelerdeki dağılımı incelendiğinde;

Cumhuriyet Gazetesi ilk gün (29 Ekim 2014); tek bir fotoğraf karesi ile olay yerini

görüntülerken, ikinci gün (30 Ekim 2014); madende mahsur kalan bir kazazedenin yeni doğmuş bebeğinin fotoğrafını “*Hayat*” başlığı ile, acılı ailelerin fotoğrafını “*Gerçek*” başlığı ile ve Enerji Bakanı Taner YILDIZ, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk ÇELİK ile Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanı Lütfi ELVAN’ın birarada olduğu bir fotoğrafı da “*Yalan*” başlığı ile vermiştir. Üçüncü gün (31 Ekim 2014), kurtarma ekibinin toplu bir fotoğrafı ile madende mahsur kalan işçilerden birinin annesinin fotoğrafı verilmiştir.

Zaman Gazetesi; haberi ilk gün (29 Ekim 2014); olay yerinin ve mahsur kalan işçilerden birinin eşinin fotoğrafı olmak üzere iki adet fotoğraf karesi ile, ikinci gün (30 Ekim 2014); madende mahsur kalan ailelerin 4 adet fotoğrafı, üçüncü gün ise (31 Ekim 2014); Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk ÇELİK’in açıklamalarını aktarırken Bakanın fotoğrafı ile sunmuştur.

Yeni Şafak Gazetesi; ilk gün haberi (29 Ekim 2014), olay yerindeki kurtarma çalışmalarından iki kare ve mahsur kalan işçilerden birinin annesi ile birlikte fotoğrafı olmak üzere 4 adet fotoğraf karesi ile sunarken, ikinci gün (30 Ekim 2014); olay yerindeki kurtarma çalışmalarından iki kare ve Cumhurbaşkanı ile, Bakan Faruk ÇELİK’in fotoğrafları olmak üzere 4 adet fotoğraf, üçüncü gün ise (31 Ekim 2014); 8 adet fotoğrafla haber sunmuştur. Bunların 2’si olay yerinden, kurtarma ekiplerinin bulunduğu kareler, 3’ü devlet büyüklerinin yer aldığı kareler ve 3’ü de mahsur kalan işçilerden birisi ve yeni doğmuş bebeğinin olduğu fotoğraflardır.

İncelenen gazetelerde ve incelenen dönemde sunulan haberde toplam 15 adet fotoğraf yer almıştır. Fotoğraflarda mahsur kalanların aileleri ortak konu iken, Yeni Şafak gazetesi fotoğraflarda kurtarma çalışmalarına oldukça fazla yer vermiştir. Ancak Zaman ve Cumhuriyet gazetesi kurtarma çalışmalarının fotoğraflarını haber sunumunda kullanmamıştır. Bunun yanında Hükümet yetkililerinin fotoğraflarını Yeni Şafak olumlu açıklamalarla, yapılan çalışmalar konusunda bilgilendirme haberleriyle birlikte sunarken, Zaman ve Cumhuriyet Gazeteleri Devlet büyüklerinin fotoğraflarını konuyla ilgili devlet büyüklerinin suçlu bulunduğu ve olumsuz haber metniyle birlikte sunmuşlardır.

5.1.2. Şematik Yapı İncelemesi

Şematik yapı unsurları durum ve yorum olmak üzere iki bölümde incelenmektedir. Durum bölümünde haber ana olayın sunumu ve sonuçlar, yorum bölümünde ardalan ve bağlam bilgisi çerçevesinde değerlendirme yapılmaktadır (Doruk, 2013:120).

5.1.2.1. Ana Olayın Sunumu ve Sonuçlar

Başlıklarda ve haber girişinde kurulan anlam, haber metninde de etkisini göstermiş ve haber değerliliği bu yönde kurulmuştur. Yeni Şafak'ın haber söyleminde; yapılan kurtarma çalışmalarına ve bu konuda kamu yetkilerinin üstüne düşeni yaptığına vurgu yapılırken, Zaman ve Cumhuriyet Gazetesi'nin haber söyleminde Devletin sorumluluğunu yerine getirmediğine, olayın kaynağının yapılan yasal düzenlemelerin yetersizliği ve devletin ihmali olduğuna vurgu yapılmıştır.

5.1.2.2. Ardalan Bilgisi ve Bağlam

Van Dijk'a göre ardalan bilgisi olayların sosyal ve politik yönüdür, yapısal ve tarihseldir (Özer, 2001b: 122). Haberin bağlam ve ardalan bilgisini; Ermenek Maden Kazasından yaklaşık 5 ay önce, 13 Mayıs 2014'de Manisa ilinin Soma ilçesindeki kömür madeninde çıkan yangın nedeniyle 301 madencinin ölümüyle sonuçlanan facia oluşturmaktadır. 301 işçinin yaşamını yitirmesine sebep olan olay, Türkiye Cumhuriyeti tarihinin en çok can kaybı ile sonuçlanan iş ve madencilik kazası olarak kayıtlara geçmiştir. Ülke halkı faciadan dolayı çeşitli tepkiler gösterirken, madenciler de, 2013 yılı sonunda ülkedeki tehlikeli çalışma koşullarını protesto etmişlerdir. Facianın gerçekleşmesinden sonra Türkiye'de üç gün, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde iki gün ve Pakistan'da bir gün ulusal yas ilan edilmiştir. (<http://tr.wikipedia.org>). Soma da yaşanan bu olay Ermenek'te yaşanan maden kazasının haberdeki toplumsal bağlamını oluşturmaktadır. İncelenen gazetelerin haber söylemlerinde;

"301 ölüm ders olmadı. Ermenek'te ihmallerin yol açtığı Soma faciasına benzer bir kaza yaşandı..." (29 Ekim 2014, Zaman)

"Soma da 301 canı kaybeden Türkiye, daha yaralarını sarmadan, Ermenek'teki faciayla yüzleşti." (31 Ekim 2014, Zaman).

"Soma'dan ders çıkarmayan Türkiye 5 ay sonra yine bir maden faciasıyla karşı karşıya." (29 Ekim 2014, Cumhuriyet).

"Cumhurbaşkanı'nın Ermenek'te Soma faciasının ardından çıkarılan yasaya işaret etmesi, AKP'nin tutmadığı sözleri gündeme getirdi." (31 Ekim 2014, Cumhuriyet).

"301 madencinin hayatını kaybettiği Soma faciasının acısı dinmeden Karamandan da kara haber geldi." (29 Ekim 2014, Yeni Şafak). Şeklinde sunulmuştur. Zaman ve Cumhuriyet ardalan bilgisinde Soma faciasının ardından hükümetin yapması gerekenleri yapmadığını, Yeni Şafak gazetesi ise Soma faciasında yaşanan acıyı vurgulamıştır.

Bunun yanında haber metinlerinde atıfta bulunulması bakımından 2004 yılında maden yasasında yapılan değişiklik ve torba yasa da haber metinlerinin ardalan bilgisi olarak önem arz etmektedir.

2004 yılında 3213 sayılı Maden Yasasında değişiklik yapan 5177 sayılı Yasa ile taşkömüründeki rödövens uygulamaları yasal dayanağa kavuşmuştur. Yasanın bir özelliği, daha önceleri Türkiye Taşkömürü Kurumu (TTK) Ana Statüsüne göre yönetilen, taşkömürü madenini Maden Yasası kapsamına almasıdır. Böylelikle taşkömüründeki devlet tekeli kaldırılmıştır. Ereğli Kömür Havzası sınırları Bakanlar Kurulu Kararları ile küçültülmekte ve açığa çıkan alanlar ruhsatlandırılarak TTK uhdesinden çıkarılmaktadır. Ruhsatı henüz TTK'da olan alanlarda ise rödövens sözleşmeleri ile özelleştirme ve taşeronlaştırma yapılmaktadır (<http://www.sendika.org>,).

İncelenen gazetelerden Cumhuriyet gazetesi; haber söyleminde 2004 deki yasa değişikliğine; *"... kamunun denetimsizliğinin yol açtığı ölümlerde en büyük etken AKP'nin 2004'te maden yasasında yaptığı değişiklik."* (31 ekim 2014, Cumhuriyet) ifadeleriyle yer vermiştir.

10 Eylül 2014 Tarihinde kabul edilen 6550 sayılı torba yasa ile 4857 sayılı Kanunun ilgili maddelerinde yapılan değişiklikler; yer altında maden işlerinde çalışan işçilere fazla çalışma yaptırılmaz. Ayrıca; *"Yer altı işlerinde çalışan işçilerin yıllık ücretli izin süreleri dörder gün arttırılarak uygulanır."* ve *"Yer altı maden*

işlerinde çalışan işçiler için yer altındaki çalışma süresi; haftada en çok otuz altı saat olup günlük altı saatten fazla olamaz.” Maddeleri de bağlam bilgisi bakımından dikkate alınmalıdır. Torba yasaya bağlam bilgisi olarak, incelenen üç gazetede de yer verilmiştir.

“...köklü düzenleme beklenirken 146 maddelik torba yasada maden işçisinin şartlarını iyileştirmeye yönelik sadece 7 değişiklik yapıldı.” (31 Ekim 2014, Zaman).

“...kanunu yaptık, oldu diyorlar. Sonra işçi feryat ediyor” (31 Ekim 2014, Cumhuriyet).

“Erdoğan, çalışma saatini 6’ya düşüren yasadaki sonradan işçinin yemeğini kesen ve evden getirdiği yemeği de zaman tasarrufu için aşağıda yemeye zorlayan patronları uyardı.” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak). Haber söylemlerinde Yeni Şafak torba yasada işçilerin çalışma koşullarında iyileştirme yapıldığına, ancak patronların farklı uygulamalarda bulunduğu, Cumhuriyet ve Zaman ise yapılan düzenlemelerinin yetersiz olduğuna ve çalışanların bu durumdan şikayet ettiğine yer vermişlerdir.

Sonuç olarak, Ermenek Maden Kazasının ardalan bilgisini, Soma Maden faciası; 3213 sayılı maden yasası ile 6550 sayılı torba yasa oluşturmaktadır.

5.1.2.3. Haber Kaynakları ve Olay Taraflarının Değerlendirmeleri

İncelenen gazetelerde, haberlere muhabirin kendi gözlemlerinin kaynaklık ettiği, bir diğer deyişle haberlerde birinci el kaynağa başvurulduğu görülmüştür. Kanıt niteliği taşıyan belge, doküman gibi ikinci el kaynaklar ise kullanılmamıştır. Ancak Cumhuriyet gazetesinin haberinde uzmanların ve yetkililerin yaptığı açıklamalara göre girişle verilen haberler olmakla birlikte; Eski Maden Mühendisleri Odası Başkanı Torun’un açıklamalarına;

“Maden İşleri Müdürlüğü’nün faciyanın yaşandığı ocağın yakınındaki eski madeni planlara işlemediğini” öne sürdü. Torun “Devlet görevini yapmamış” dedi.” (30 Ekim 2014, Cumhuriyet) şeklinde yer vermiştir. Burada hükümet görevini yapmadığını biz değil yetkililer söylüyor şeklinde bir algı yaratmaya gidildiği görülmektedir.

Zaman Gazetesi 29 Ekimde verdiği haberde

Pak Maden İş Genel Başkanı Vedat ÖZTÜRK’ün açıklamalarına;

“İhmal, sorumsuzluk ve tedbirsizlik’lere dikkat çekti”. “Yer altı sularının bol olduğu bölgelerde, kazı uzunluğu kısıtlanmalı, ölçümler sık ve özenli yapılmalı. Kaldı ki bu olay, Ermenek Barajı’na çok yakın bölgede gerçekleşmiştir.” dedi (29 Ekim 2014, Zaman). Şeklinde yer vermiştir. Haberin devamında;

“Su patlamasından kurtulan iki işçi, “Öğle yemeği için dışarı çıksaydık bir kişinin bile burnu kanamayacaktı.” dedi. İşçiler, şartların Soma Yasasından sonra zorlaştığını belirterek, patronun “Yemek ve servis kendinizden olacak, yemek dışarıda değil ocakta yenecek” (29 Ekim 2014, Zaman) dediğini aktardı.” şeklinde bir açıklamayla; işçilerin sözlerini Başkanın cümleleriyle aktararak, kaynağın güvenilirliği konusunda okuyucuda bir izlenim yaratılmaya çalışıldığı görülmektedir.

Zaman Gazetesi’nin 31 Ekimdeki haber söylemine baktığımızda; “Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik maden ocaklarıyla ilgili acı itirafta bulundu. Ermenek’teki gibi küçük madenlerde işverenin daha fazla kar uğruna iş güvenliğine yatırım yapmadığını söyledi”. Şeklinde verdiği haberde; “Hepsi kapatılmalı. Ancak ocağı kapatacağımız zaman işveren, mülki amirden, bölge milletvekillerine kadar 50 kişiyi devreye sokuyor. Sorumluluk hepimizde. Sözlerim nereye gidiyorsa gitsin. İnsanlar ölüyor. İçim yanıyor.” (31 Ekim, Zaman) şeklinde bir açıklamayla iktidar sahiplerinin suçlu olduklarını kendilerinin de itiraf ettiklerine vurgu yapıldığını görmekteyiz.

Olayın taraflarına toplumsal aktörler ismi verilmektedir. İncelenen haberlerdeki toplumsal aktörler; Devlet yetkilileri, mahsur kalan işçiler ve aileleri, işletme patronları ve kurtarma ekipleridir.

Yeni Şafak’ta yer alan haberlerde yer verilen aktörler devlet yetkilileridir. Söz konusu kişilerin olay yerini ziyaret edişini konu edinen bu haberler, fotoğraflara ve haber metinlerine de taşınmıştır. 30 Ekim 2014’te Yeni Şafak’ta Başbakan ve Cumhurbaşkanı’nın olay yeri ziyaretleri, vatandaşlar ve maden işçileriyle birlikteki fotoğraflarıyla verilmiştir. Ayrıca aynı gün “İşçi yakınlarıyla görüşen Başbakan Davutoğlu, “Her birinin acısını, üzüntüsünü,

hüznünü paylaşıyoruz. Soruşturmanın bizzat takipçisi olacağım ”dedi”, açıklamalarıyla da ifade edilmiştir. Buradan Yeni şafak gazetesinin haber söyleminde biz; Hükümet yetkilileridir. Kendine ilişkin olumlu sunum da, devlet otoritelerinin eylemlerinin öne çıkarılması ile sağlanmıştır. Van Dijk'ın belirttiği üzere insanlar ve eylemler üzerine olan tüm söylemler çeşitli aktör tiplerinin tanımlamalarını içerir. Aktörlere ilişkin olarak genel ideolojik strateji “kendine” ilişkin olumlu, “ötekine” ilişkin olumsuz sunuştur (Van Dijk 2003: 79). Yeni Şafak “öteki” olarak da maden şirketlerinin patronlarını konumlandırmıştır. Bunlar da;

“Has Şekerler Madencilik'in patronu Saffet Uyar, maliyeti düşürmek için her yolu denedi. 3 Ay maaş ödemedi. Yemeği kesti, madencinin kömür hakkını gasp etti, elektriği kaçak kullandı. Faciadan sonra da kayboldu.”(31 Ekim 2014, Yeni Şafak). İfadeleriyle spotta yer almıştır.

“Facianın yaşandığı Ermenek'te faaliyet gösteren 5 maden şirketi çete gibi hareket etti. Yemek ve servisi kaldıran, üç aydır maaş ödemeyen madenden ayrılan işçi bölgedeki hiçbir ocakta işe alınmadı.” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak) şeklinde yer alan spotta olayın sorumlusu olarak, maden şirketleri, onlar karşılığında sunulmuştur.

Haberde, onların yaptığı olumsuz şeyleri vurgulamak adına; facianın sorumlusu olarak, çete gibi hareket ettiğine vurgu yapılan maden şirketlerinin uygulamalarına dikkat çekilmektedir.

Yeni Şafak gazetesi haber söyleminde; biz olarak, hükümeti konumlandırmakta; bizim yaptığımız iyi şeyler olarak da, yardım için tüm imkânları kullandıklarını, seferber olduklarını, devletin “onlardan” hesap soracağını, bu işin takipçisi olacaklarını ve ailelerin üzüntülerini paylaştıklarını ifade etmektedir. Böylece yaptıkları olumlu şeylerden söz etmektedirler. Onlar olarak konumlandığı Maden Ocağı sahiplerinin ihmallerinden, yasalara uymadıklarından, işverenlerin yasaları hazmedemediklerinden söz ederek onların olumsuz yaptıklarını vurgulamaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi; “*Erdoğan Afeti*” (31 Ekim 2014) olarak verdiği haber manşetinde “*Yaptık oldu diyorlar*” başlığı ile “*Cumhurbaşkanı'nın Ermenek'te Soma*

faciasının ardından “Kaldırılacak” denen taşeron sistemini yaygınlaştıran, iş güvenliğiyle ilgili adım atmayan AKP, günlük çalışma süresini de artırdı.” İfadelerine yer vermiştir.

Cumhuriyet Gazetesinin haber söyleminde, AKP onlar olarak konumlandırılmakta ve onların yaptığı olumsuz şeyleri vurgulamak adına; onlar “AKP” verdiği sözleri tutmayan, işçilerin aleyhine yasa çıkaran, görevini yapmayan (30 Ekim 2014 de “*Devletin İhmali* alt başlığı ile) olarak ifade edilmiştir.

Cumhuriyet Gazetesi biz olarak CHP'yi konumlandırmakta; CHP'li Çetin'in açıklamalarına yer verirken,

“Kanunu yaptık oldu diyorlar. Sonra işçi feryat ediyor.” (31 Ekim 2014, Cumhuriyet) İfadelerini kullanarak, biz işçinin yanındayız mesajını vermekte, hem de onlar karşılığında kanun koyucuların yaptıkları kanunları eleştirmektedir. Haberin devamında “Yasa Patlattı” başlığı ile “...kamu denetimsizliğinin yol açtığı ölümlerde en büyük etken AKP'nin 2004'te maden yasasında yaptığı değişiklik...” (31 Ekim 2014, Cumhuriyet) söylemi ile kamunun denetim yapmadığını ve ölümlerin nedeninin yasa değişikliği olduğunu vurgulamaktadır.

Zaman Gazetesinin; “*Torbadan Garibanın Payına Ölüm Düştü*” (31 Ekim 2014, Zaman) manşeti ile verdiği haber söyleminde, “onlar” karşılığında yasa koyuculardan söz etmekte ve torba yasaya gönderme yapmaktadır. Torba yasada iyileştirmeye yönelik daha fazla madde beklenirken yasa koyucuların yeterli iyileştirme yapmadıklarına ve hatta yapılan yasa değişikliği neticesinde işsizliğin de arttığına dikkat çekmişlerdir.

5.2. Mikro Yapı

Haber metninin mikro yapısının çözümlenmesinde; sentaktik çözümleme, bölgesel uyum, kelime seçimleri ve retorik çözümlemeleri yapılmaktadır. Cümlelerin yapılarına, basit/karmaşık, etken/edilgen durumlarına, kelime seçimlerine, haber metninde ardı ardına gelen cümleler ile oluşturulmaya çalışılan nedensel, işlevsel ve referansal ilişkilere, haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal verilere, taraf ve tanık ifadelerine, fotoğraflara, tırnak içinde

aktarılan görüşlere vb. unsurlara bakılmaktadır (Özer, 2001a: 83, 84).

5.2.1. Sentaktik Çözümleme

Sentaktik çözümleme kapsamında genel olarak haberlerde kullanılan cümle yapılarının aktif/pasif, uzun/kısa ve basit/karmaşık olup olmadığı incelenmektedir. Cümlelerin etken ya da edilgen yapıda olup olmadığına yanı sıra öznenin nasıl konumlandığına ve cümlenin nasıl kurulduğuna bakılmaktadır. İncelenen gazetelerde rastlanan örnekler;

Yeni Şafak Gazetesi;

“Erdoğan çalışma saatini 6’ya düşüren yasadan sonra işçinin yemeğini kesen ve evden getirdiği yemeği de zaman tasarrufu için aşağıda yemeye zorlayan patronları uyardı: Bunun hesabını devletin sorması gerekir.”

Şeklinde ifade edilen metinde; etken cümle kullanmıştır. Burada etken yapı kullanılarak fail ön plana çıkarılmıştır. Öznenin (Erdoğan) ; kimleri (kurallara uymayan patronlar) ve nasıl (devlet hesap soracak diyerek) uyardığı konusunu vurgularken olumlu bir cümle yapısı ile hükümet yetkililerinin yaptığı olumlu şeyleri detaylı bir şekilde verirken,

Cumhuriyet gazetesi aynı vurguları edilgen bir cümle yapısıyla;

“Somanın ardından maden güvenliğine ilişkin önerenin AKP oylarıyla reddedildiğini unutan Erdoğan, Ermenek’te işverene yüklendi. Erdoğan “Yasaları işverenler hazmedemedi. İşçinin hakkını alandan hesap sorulmalı” şeklinde vermiştir.

Bir başka örnek; *“Yetkililer “Tüm olanaklar seferber edildi” dedi ama olayın üzerinden saatler geçmesine rağmen su bir türlü tahliye edilemedi.”* Şeklinde sunduğu haberde; yetkililerin kim olduğu söylenmemiş ve seferber edildi şeklindeki cümle yapısıyla, rivayete dayalı haberler, edilgen cümlelerle somut gerçeklerin yerine geçmiştir.

Zaman Gazetesinin bir örneği;

“Soma faciası ardından iş güvenliğinde köklü düzenleme beklenirken 146 maddelik torba yasa da maden işçisinin şartlarını iyileştirmeye yönelik sadece 7 değişiklik yapıldı.” ve “Soma faciasının üzerinden 6 ay geçmesine rağmen

iş güvenliğinde hiçbir ilerleme sağlanamadı.” cümleleri ile edilgen bir cümle yapısı ve öznenin gizlenmesi söz konusudur. Burada gizlenen özne ile yasa koyucuların suçlandığı görülmektedir.

5.2.2. Bölgesel Uyum

Bölgesel uyumda haber metinlerini oluşturan cümleler nedensel, referansal ve işlevsel ilişkiler çerçevesinde değerlendirilmektedir. Nedensel ilişkide birbirini takip eden cümleler içindeki nedensel bağlara, işlevsel ilişkide genel ifadeli bir cümlenin bir sonraki cümlede açıklanıp açıklanmadığına, referansal ilişkide ise bir cümlede yer alan bir kavramla, sonraki cümle arasında bağ kurulup kurulmadığına bakılmaktadır. Haberin retorikinde ise haberin inandırıcılığının sağlanması için kullanılan sayısal veriler, taraf ve tanık ifadeleri, fotoğraflar, tırnak içinde aktarılan görüşler vb. unsurlar incelenmektedir (Özer, 2001a: 83, 84).

İncelenen haber metinlerinde daha çok nedensel ve işlevsel ilişkiye dayalı bir anlatımın kurulduğu tespit edilmiştir. Örnek haber metinlerinde bu nedensel ilişki açık bir şekilde görülebilir.

“Facianın yaşandığı Ermenek’te faaliyet gösteren 5 maden şirketi çete gibi hareket etti. Yemek ve servisi kaldıran, üç aydır maaş ödemeyen madenden ayrılan işçi bölgedeki hiçbir ocakta işe alınmadı.”(30 Ekim 2014, Yeni Şafak).

Yeni Şafak gazetesinin bu haberinde işçilerin işten ayrılma nedenleri, diğer ocaklarda neden işe alınmadıkları ve dolayısıyla neden çete olarak adlandırıldıkları cümle içinde açıklanmış ve nedensel bir ilişki kurulmuştur.

“İşçilerin yemek yediği sırada yaşanan facianın ardından zamanla yarış başladı. Türkiye seferber oldu, yardım ekipleri Ermenek’e koştu. Galerilere oksijen verildi ve su pompalarla tahliye edilmeye çalışıldı. Ancak suyun seviyesi inmediği için işçilere bir türlü ulaşılamadı”(29 Ekim 2014, Yeni Şafak).

Bu haberde de işçilere ulaşılamamasının nedeni, bütün çalışmalara rağmen suyun seviyesinin inmemesidir ifadesi ile açıklanmıştır.

“Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı Faruk Çelik Döneminde yaklaşık 5 bin işçi öldü, o halde koltuğunda oturuyor. Enerji Bakanı Taner Yıldız

5 ay önce Soma'da 301 madencinin cesedinin çıkarılışını seyretti ama istifayı düşünmedi."
(30 Ekim 2014, Cumhuriyet.)

Bu haberle de Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı ile Enerji Bakanının istifa etmesinin gerekliliğinin nedeni, yaşanan işçi ölümleri olduğu metin içerisinde verilmiştir.

"Madenlerde aşırı kâr hırsının ve kamunun denetimsizliğinin yol açtığı ölümlerde en büyük etken AKP'nin 2004'te maden yasasında yaptığı değişiklik."
(31 Ekim 2014, Cumhuriyet)

Cumhuriyet gazetesi bu haber metninde; ölümlerin nedenini, AKP'nin 2004'te yaptığı maden yasası olarak tespit ettiği, açık bir şekilde görülebilir.

"Soma faciası ardından iş güvenliğinde köklü düzenleme beklenirken 146 maddelik torba yasada maden işçisinin şartlarını iyileştirmeye yönelik sadece 7 değişiklik yapıldı. Masa başı düzenlemelerle, maliyeti artan işveren, faturayı işçiye kesti. Maaş artışı bekleyen 5000 madenci işsiz kaldı. İşini kaybetmek istemeyenler ise haklarından feragat ederek ölüm çukuruna girdi."
(31 Ekim 2014, Zaman).

Bu haber örneği ile de Zaman gazetesi, ölümlerin nedeninin, torba yasadaki düzenlemeler olduğunu belirterek metin içerisinde olayı sebebi ile birlikte vermiştir.

5.2.3. Kelime Seçimleri

Kelime seçimleri; sosyal aktörler hakkında toplumdaki yaygın inanç ve ideolojileri ortaya koyması açısından çözümlemenin en önemli bölümlerinden biridir. Seçilen kelimeler habercinin sahip olduğu dünya görüşünü yansıtması açısından oldukça önemlidir. Haberin sunumunda aynı insanın terörist ya da özgürlük savaşçısı olarak tanımlanabilmesi, muhabirin ve gazetenin ideolojisini ve de bağlı oldukları ideolojik atmosferi göstermektedir. Kelime seçimleri haber söyleminin mikro yapıları içinde anlamın oluşmasıyla doğrudan ilişkilidir ve okuyucuya olaylar hakkında genel bir çerçeve sunar (Özer, 2008: 417).

Yeni Şafak Gazetesi yapılan kurtarma çalışmalarında hükümet yetkililerinin ellerindeki tüm imkânları kullandıklarını belirtmek amacıyla "seferberlik" kelimesini kullanmıştır.

"Karaman Valisi Murat Koca'yı arayan Cumhurbaşkanı Erdoğan mahsur kalan işçilerin kurtarılması için tüm imkânların seferber edilmesini istedi"
(29 Ekim 2014, Yeni Şafak) şeklinde verdiği haberin devamında; "Türkiye seferber oldu. Yardım ekipleri Ermeneye koştu" ifadelerini kullanmıştır.

Cumhuriyet Gazetesi, Yetkililer "Tüm olanaklar seferber edildi" dedi ama olayın üzerinden saatler geçmesine rağmen su bir türlü tahliye edilemedi."
(30 Ekim 2014, Cumhuriyet) diyerek ama bağlacı ile düşünülenin aksi bir durumdan söz edilmektedir.

Zaman Gazetesi'nin "Açıklama yapan Erdoğan, kazanın faturasını işverene kesti. "Yapılan yasal düzenlemeleri hazmedemeyen işverenler var. Yemeğin aşağıda yenmesine yönelik baskılar böyle bir sıkıntıyı doğurmuştur." Madenin sahibi Saffet Uyar, 2009'da AKP'den belediye başkan adayı olmuştu."
(30 Ekim 2014, Zaman) şeklindeki haber sunumunda; işverenin AKP ile bağlantısı olduğu vurgusunun yapıldığını gözlemliyoruz.

Sonuç olarak; Yeni Şafak Gazetesi sözcük seçimlerinde, hükümetin yaptıkları için olumlu, maden işletmesi sahipleri için ise olumsuz sözcükleri tercih etmiştir. Zaman ve Cumhuriyet Gazetelerinde verilen haberlerde de, benzer şekilde karşıtlıklarda, biz ve onlar çizgisinin ön plana çıkarılmasını sağlayan kelimelerin tercih edildiğini ve anlatımın bu doğrultuda sürdürüldüğünü gözlemliyoruz.

5.2.4. Haberlerin Retoriği

Dijk'a göre haber retoriği şeyleri nasıl söylediğimizle ilgilidir. Haberde retorik yapıların kullanımı; iletişimin tasarlanmış ve amaçlanmış etkilerine bağlıdır. Haber retoriğinin iki boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi haberin inandırıcı olması gerekliliği, ikincisi ise haberin, alıcının davranışını istenen yönde değiştirebilmesidir. Nitekim haber ikna için vardır (Özer, 2011:172-173).

Haberlerin retoriği açısından ise hem sayılar ve istatistikler verilerek haberin inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmakta hem de haberin ikna edici olması için alıntılara başvurulmaktadır. Dolayısıyla haberde tarafsızlığı sağlamanın en genel geçer yolunun alıntılara başvurmadan geçtiği söylenebilmektedir (İnal, 1994: 157).

İncelenen haber metinlerinde, inandırıcılığı artırmak için alıntılara da sayısal verilere de başvurulduğu tespit edilmiştir:

“Karaman’ın Ermenek ilçesinin Güneyyurt Beldesinde 375 metre derinliğindeki bir kömür ocağını basan su bir dakikada 50 metreye yükselince 18 işçi suyun altında kaldı” (29 Ekim 2014, Cumhuriyet)

“350 Metre derinliğindeki ocağın 100 metresi su ile doldu. Madendeki 34 işçiden 16’si kurtuldu.” (29 Ekim 2014, Zaman)

“Has Şekerler Madencilik’e ait ocağın, 19-20 Haziran’daki denetimde 9 bin lira para cezasına çarptırıldığı öğrenildi. Üretime de 1 ay ara verildi. Şirket eksikleri giderince maden 15 gün önce yeniden açıldı. 350 olan işçi sayısı ise 100’ün altına düşürüldü ve üretim kapasitesi 100’ün altına düşürüldü.” (29 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“18 madenci için umutlar tükenirken facianın altından yüksek kar hırsı ve ihmaller çıktı.” (30 Ekim 2014, Cumhuriyet)

“Facianın ardından 15 Saat su tahliyesi yapılamadı” (30 Ekim 2014, Cumhuriyet)

“Maden ocağının 50 gün kapatılmasının nedeni yetersiz havalandırma” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“Ocak 10-12 bin ton civarında su var” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“Soma faciasının ardından iş güvenliğinde köklü değişiklik beklenirken 146 maddelik torba yasada maden işçisinin şartlarını iyileştirmeye yönelik sadece 7 değişiklik yapıldı” (31 Ekim 2014, Zaman)

“Maaşları 2 asgari ücret seviyesine yükselmesine rağmen, bazı işverenler ocakları kapatınca 5000 madenci işsiz kaldı” (31 Ekim 2014, Zaman)

“Elektrikler ise kaçak kullanılıyordu. Çünkü 32 bin liralık borçtan dolayı daha önceden kesilmişti.” (31 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“Çoğu madenin iktidara yakın işadamlarına verilmesi sebebiyle de denetimler %70 oranında azaldı” (31 Ekim 2014, Zaman)

Ayrıca alıntılara da oldukça fazla yer verilmiştir.

“Başbakan DAVUTOĞLU: soruşturmanın bizzat takipçisi olacağım” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“Enerji Bakanı Taner YILDIZ: mahsur kalan işçiler için zamanın aleyhine işlediğini söyledi.” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“CHP’li ÇETİN: Kanunu yaptık, oldu diyorlar. Sonra işçiler feryat ediyor” (31 Ekim 2014, Cumhuriyet)

“ERDOĞAN: İşverenlerin bunları hazmedemeyişinin ne yazık ki bazı sıkıntıları doğuracağı belliydi.” (30 Ekim 2014, Yeni Şafak)

“Eski Maden Mühendisleri Başkanı TORUN: Devlet görevini yapmamış” dedi. (30 Ekim 2014, Cumhuriyet)

“PAK Maden İş Genel Başkanı Vedat ÖZTÜRK, olay yerinin baraja çok yakın olduğunu, böyle yerlerde kazı uzunluğunun kısıtlanması gerektiğini belirtti.” (29 Ekim 2014, Zaman) şeklinde alıntılara yer verilmiştir.

Alıntılarda da biz ve onlar karşıtlığını görmekteyiz. Şöyle ki; Mahsur kalan işçi ailelerinden alınan bilgiler haber metni içinde verilirken; Zaman Gazetesi ve Cumhuriyet Gazetesi, devlet yetkilileri hakkında söylenen olumsuz söylemlere vurgu yapmıştır. Yeni Şafak Gazetesi ise; ailelerin işletme sahipleri için söylediği olumsuz söylemlere vurgu yapmıştır. Ayrıca kullanılan fotoğraflar ve Devlet yetkilileri ya da uzmanlardan aktarılan bilgiler de yine haber anlatısı ile birbirlerini tamamlayacak şekilde kurgulandıkları görülmüştür.

6. SONUÇ

Söylem analizi kapsamında elde edilen bulgular içerisinde öncelikle haber girişleri, başlıklar ve haber metinlerinde, Cumhuriyet gazetesi yaşananların sorumluluğunu devlet yetkililerine yüklerken, AKP’nin uyguladığı politikaların yanlışlığına değinmekte, tüm bunların özelleştirme neticesinde gerçekleştiğinin bilgisini vermekte ve devlet yetkililerinin olay yerinde olmalarını da eleştirmektedir. Zaman Gazetesi de; özelleştirme eleştirisi dışında, benzer bir tutum

sergilemekte yaşananlarının sorumlusunun devlet yetkilileri olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu arada, Maden sahibinin AKP ile olan ilgisine de değinmektedir.

Yeni Şafak Gazetesinin haber söyleminin belirlenmesinde gazetenin ait olduğu medya grubu ve mevcut siyasal iktidarla olan ilişkileri etkili olmuştur. İncelenen haber metinlerinde, devlet yetkililerinin üzerine düşeni yaptıklarına, mahsur kalanların ailelerine kol kanat verdiklerine, ayrıca çıkarılan yasalarla işçilerin yaşam kalitesini artırmaya çalışılırken bunu hazmedemeyen işletme sahipleri nedeniyle bu tarz olaylar yaşandığına dikkat çekmektedir.

Bu anlamda Ermenek'te maden kazasının yaşandığı zaman aralığında Zaman ve Cumhuriyet'in muhalefet, Yeni Şafak'ın ise iktidar partisinin yayın organı şeklinde habercilik yaptıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Analiz edilen gazetelerde olayla ilgili desteklenen bilgiler olumlu söylemlerle haberleştirilirken, desteklenmeyen bilgilere yer vermeme ya da okuyucunun dikkatinden kaçırarak bir çerçevede sunma yolları tercih edilmiştir. Ayrıca haber metinlerinde desteklenen ideolojinin doğruluğunu kanıtlamak için aynı ideolojiye sahip uzman ya da siyasilerin görüşlerine yer verilerek, herkesin aynı görüşte olduğuna vurgu yapılmıştır. Bu tarz kaygılarla verilen haberlerin farklı görüşlere eşit ölçüde yer vermedikleri göz önünde bulundurulduğunda nesnellikten uzak olduklarını söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, farklı siyasal çizgileri temsil ettiği ve farklı ideolojik atmosferlere sahip olduğu düşünülen gazetelerin haberleri üzerinde yapılan çözümlemede; haberlerin genelinde okuyucuya belirli bir çerçeve sunulduğu ve haberin sunumunda kullanılan fotoğraflar, başlıklar ile haber metninde kullanılan sözcükler ve cümle yapılarıyla gazetelerin ideolojilerinin yeniden üretildiği tespit edilmiştir. Oysa en önemli işlevi bilgilendirmek olan gazeteler ve gazetecilik mesleği günümüzde gerçeklikten ve nesnellikten uzak olmaları nedeniyle güvenilirliklerini büyük oranda yitirmişlerdir. Bu nedenle muhabir, editör, haber müdürleri ya da haber kuruluşlarının haberi verirken kullandıkları haber dilini, ideolojik değil nesnel bir biçimde kullanmaları gerekmektedir. Böylece daha profesyonel bir yaklaşıma sahip olan gazetelerin gerçek haberi sunmaları neticesinde güvenilirlikleri artarak topluma daha faydalı olacaklardır.

KAYNAKÇA

- Arık, B. (2009). “İnsan ve Toplumunu Bir Arada Düşünmedikçe Popüler Kültürü Tartışamayız”, **Medya ve Popüler Kültür Eleştirel Bir Yaklaşım**, (Ed: E. Karakoç), Literatürk Akademia, Konya.
- Büyükkantarcıoğlu, S. N. (2012). “Söylem İncelemelerinde Eleştirel Dilbilimsel Boyut: Eleştirel Söylem Çözümlemesi ve Ötesi”, **Haber Eleştirmek: Araştırma Alanlarına Göre Eleştirel Haber Çalışmaları** (Ed: Ö. Özer), Literatürk, Konya.
- Chomsky, N., Herman, E. S., Peterson, D. ve Podor, J. (2004). **Medyanın Kamuoyu İmalatı**, Chiviyazıları Yayınevi, İstanbul.
- Çaplı, B. (2002). **Medya ve Etik**, İmge Kitabevi, Ankara.
- Doruk, Ö. (2013). “Disiplin Toplumunu ve Haber Söylemi: Gökkuşuğu Derneği’nce Yapılması Planlanan Yürüyüşün Engellenmesine İlişkin Haberlerin Çözümlemesi”, **Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi**, 2(1).
- İnal, M. A. (1994). “Haber Metinlerine Eleştirel Bakış: Temel Sorunlar ve Örnek Çalışmalar”, **Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Yıllığı**, 135-163.
- Keskin, E. Z. (2004). “Türkiye’de Haber İncelemelerinde Van Dijk Yöntemi”, **Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi**, (Ed: Ç. Dursun), Kesit Tanıtım, Ankara, 391-407.
- Kula, N. (2002). “Gazetelerde Yer Alan Polise Yönelik Haberlerdeki Söylemsel Boyutlar: Gaffar Okkan Suikastı Örnek Olayı”. **Polis Bilimleri Dergisi**, 4(1-2), 187-203.
- Lippmann, W. (1945). **Public Opinion**, The Macmillan Company, New York.
- Özer, Ö. (2011). **Haber Söylem İdeoloji**, Literatürk yayınları, Konya.
- Özer, Ö. (2001a). **Haber Söylem İdeoloji: Eleştirel Haber Çözümlemeleri**, Literatürk Yayınevi, Konya.
- Özer, Ö. (2001b). **Kazanılmış Hakkın Tersine Çevrilmesi: 1 Mayıs 1996 Olaylarının Türk Basınında Sunumu**, İletişim, Sayı: 9, 109–136.
- Sözen, E. (1999). **Söylem**, Paradigma Yayıncıları, İstanbul.
- Van Dijk, T. A. (1997). **Discourse as Structure and Process**, Sage Publications, London.
- Van Dijk, T. A. (1988). **New Analysis: Case Studies of International and National News in the Press**, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, New Jersey.
- Van Dijk, T. A. (2003). "Söylem ve İdeoloji, Çokalanlı Bir Yaklaşım", **Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji**. (Çev: N. Ateş), (Ed: B. Çoban ve Z. Özarslan), Su Yayınları, İstanbul, 13-112.
- Van Dijk, T. A. (2005). **Söylemin Yapıları ve İktidarın Yapıları** içinde: Medya, İktidar, İdeoloji, (Çev: Mehmet Küçük), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara, 315-376.
- http://tr.wikipedia.org/wiki/Soma_Facias%C4%B1, erişim Tarihi: 20.12.2014
- <http://www.sendika.org/2010/03/madencilik-sektorunde-taseronlastirma-ve-ozellestirme-yontemi-rodovans-esra-erguzeloglu-kilim-esrakilim-blogcu-com/>, erişim Tarihi: 23.12.2014

GAZETELER

- <http://www.haberler.com/yenisafak-gazetesi/2014-10-29/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/yenisafak-gazetesi/2014-10-30/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/yenisafak-gazetesi/2014-10-31/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/cumhuriyet-gazetesi/2014-10-29/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/cumhuriyet-gazetesi/2014-10-30/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/cumhuriyet-gazetesi/2014-10-31/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/zaman-gazetesi/2014-10-29/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/zaman-gazetesi/2014-10-30/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- <http://www.haberler.com/zaman-gazetesi/2014-10-31/>, erişim Tarihi: 29.10.2014
- http://www.haberler.com/gazete_mansetleri.asp?tarikh, erişim Tarihi: 29.10.2014